

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

QARSHI MUXANDISLIK -IQTISODIYOT INSTITUTI

**«QISHLOQ XO‘JALIGINI MEXANIZATSIYALASHTIRISH VA SERVIS»
KAFEDRASI**

**YO‘L HARAKATI QOIDALARI VA XAVFSIZ HARAKATLANISH
ASOSLARI**

O‘QUV-USLUBIY MAJMUA

Qarshi-2022 yil

Tuzuvchilar:

QarMII «QXMvaS» kafedrası dosentlari,
T.Razzaqov,.Ergashev G‘.

Taqrizchilar:

QarMII dosenti **O‘.Boynazarov**

QarDU dosenti **X.Maxamov**

Mazkur o‘quv-uslubiy majmua oliy o‘quv yurtlari talabalari uchun tavsiya etiladi. Shu bilan birga o‘quv-uslubiy majmuadan, o‘qituvchilar, ilmiy xodimlar, aspirant va tadqiqotchilar va soha mutaxassislari foydalanishlari mumkin.

KIRISH

«Yo'l harakati qoidalari va avtomobilni boshqarish» o'quv predmeti bo'yicha ta'lim texnologiyasi ma'ruza va seminar mashg'ulotlarni o'qitishning xorijiy mamlakatlarda keng tarkalgan ilg'or pedagogik texnologiya koidalari asosida ishlab chikilgan.

Ushbu o'quv kulanmaning tarkibi kirish, Yo'l harakati qoidalari va avtomobilni boshqarish fanini o'qitish texnologiyasining konseptual asoslari hamda ma'ruza va seminar mashg'ulotlarni o'qitish texnologiyalaridan tashkil topgan.

Ta'lim texnologiyasining konseptual asoslari bulimida «Yo'l harakati qoidalari va avtomobilni boshqarish» fanining Davlat va erkin bozor munosabatlariga asoslangan iqtisodiyotning sub'ektlari o'rtasidagi uyg'unlikni ta'minlashdagi ahamiyati va ushbu kursni o'qitishning dolzarbligi asoslangan, o'quv soatlarining mavzular bo'yicha taksimlanishi xamda kursning asosiy mazmuni ochib berilgan. Shuningdek, ta'lim texnologiyasini ishlab chiqishda qo'llanilgan asosiy koidalari: ta'lim usuli va texnikasi; tashkil kilish shakli, vositasi; kommunikatsiya usullari; berilgan ma'lumotlarni nazorat kilish usullari va vositalari; baholash va nazorat kilish tartiblari yoritilgan.

Fanni o'qitish texnologiyasi quyidagi tartibda ishlab chiqilgan.

- Ma'ruza mashg'ulotlarini olib borishda ko'proq ko'rgazmali, muammoli, informatsion va tematik shakllariga e'tibor karatilgan.

- Seminar mashg'ulotlarini olib borishda muammoli savollarni guruhlariga bulingan holda muhokama kilish, individual tarzda ishlash, muammoli vaziyatni keys-stadi usulidan foydalanib nazariy bilimlarni amaliyotga qo'llash bo'yicha ko'nikmalar va bilimlarni chuqurlashtirishga karatilgan.

Kursning strukturasini mundarija bilan birgalikda sxema ko'rinishida ham berilganligi kitobda yo'nalishni yanada osonlashtiradi.

Ushbu ta'lim texnologiyasi barcha oliy o'quv muassasalarida, malaka oshirish kurslarida «Yo'l harakati qoidalari va avtomobilni boshqarish» fanining tegishli texnik vositalari bilan jihozlangan auditoriyalarda o'qitishga mo'ljallangan.

I-BO'LIM

“YO'L HARAKATI QOIDALARI VA AVTOMOBILNI BOSHQARISH”

FANI BO'YICHA O'QUV-USLUBIY MAJMUANING

KONSEPTUAL ASOSLARI

**«Yo'l harakati qoidalar va avtomobilni boshqarish» fanining dolzarbligi
va o'qitish strukturasi.**

Hozirgi zamon Yo'l harakati qoidalar va avtomobilni boshqarish muammolarini hal etmasdan rivojlana olmaydi, u ta'lim tizimi oldiga ham qator talablar qo'yimoqda. Binobarin, rivojlanishning milliy modeli, qolaversa, Ta'lim tizimini isloh qilish va kadrlar tayyorlashning milliy modeli ham zamon talablariga javob beradigan, har tomonlama barkomol va raqobatbardosh mutaxassislar tayyorlashni taqozo etadi. Ma'lumki, Yo'l harakati qoidalar va avtomobilni boshqarish insoniyat tomonidan qadimdan amalga oshirilib kelinmoqda va bu uning fan sifatida rivojlanib, takomillashib borishiga zamin hozirlagan. Inson bilan tabiat o'rtasidagi munosabatlarni barqarorlashtirish, xavfsizlik muammolarini yumshatish o'ta murakkab jarayon bo'lib, uning maqsad va vazifalari ham vaqt davomida o'zgarib, takomillashib bormoqda. Bugungi kunda Yo'l harakati qoidalar va avtomobilni boshqarish o'zining ijtimoiy-siyosiy, huquqiy, ekologik-iqtisodiy, ijtimoiy-gigiyenik, texnik-texnologik, tarbiyaviy, nafosat, ilmiy-tajribaviy va boshqa jihatlari bilan xarakterlanadi. Yo'l harakati qoidalar va avtomobilni boshqarish ushbu jihatlari kishilik jamiyatining barcha jabhalarini qamrab oladi va ijtimoiy-iqtisodiy hayot bilan doimiy munosabatda bo'ladi. Tabiiyki, mavjud vaziyat, atrof muhit muhofazasini rivojlanishi va uni tashkil etish, shuningdek boshqarishda alohida talablar qo'yib, uni iqtisodiyashtirishni taqozo etadi.

Shu bois, mustaqillikning dastlabki kunlaridanoq jahon andozalari darajasida kadrlar tayyorlashning milliy tizimini yaratish vazifasi qo'yildi. O'zbekiston Respublikasining “Ta'lim to'g'risida”gi qonuni, “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” va boshqa me'riy hujjatlar nafaqat milliy ta'lim taraqqiyoti va kadrlar tayyorlash tizimini istiqbolini belgilovchi xujjat, balki, ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot kafolati sifatida muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Kadrlar tayyorlash Milliy dasturining birinchi bosqichida amalga oshirilgan islohatlar sohani yangi sifat bosqichiga ko'tarishga zamin hozirladi. Ikkinchi bosqich-ta'lim jarayonidagi sifat ko'rsatkichlarini yaxshilash, ya'ni jahon andozalariga mos, raqobatbardosh, yuqori saviyaga ega bo'lgan mutaxassislar tayyorlashdan iborat. Ushbu murakkab muammolarni yechimini topib ularni amalda keng qo'llash oliy ta'lim tizimi xodimlari oldida katta vazifalar qo'yimoqdi. Bunda, aniq vazifalar sifatida bevosita o'quv jarayonini yaxshilash, o'quv dasturlarini yanada takomillashtirish, o'qitishning zamonaviy pedagogik texnologiyalarini amaliyotga joriy qilish, texnik vositalardan keng foydalanishdan iboratdir.

Mazkur o'quv kursining maqsadi talabalarga atrof muhitdagi salbiy o'zgarishlarning iqtisodiy jarayonlarga ta'sirini tahlil qilish, iqtisodiy ko'rsatkichlar qiymatini hisoblash va istiqbolini belgilash hamda ularni real iqtisodiy jarayonlarga tadbqiq etish ko'nikmalarini shakllantirishdan iboratdir.

«Yo'l harakati qoidalar va avtomobilni boshqarish» fanini o'qitish yuqorida ta'kidlangan ta'lim texnologiyalariga asoslanishi va quyidagi konseptual yondoshuvlarga asoslanishi kerak:

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim. Bu ta'lim o'z mohiyatiga ko'ra ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilarini to'laqonli rivojlanishlarini ko'zda tutadi. Bu esa ta'limni loyihalashtirilayotganda, albatta, ma'lum bir ta'lim oluvchining shaxsini emas, avvalo, kelgusidagi mutaxassislik faoliyati bilan bog'liq o'qish maqsadlaridan kelib chiqqan holda yondoshilishni nazarda tutadi.

Tizimli yondoshuv. Ta'lim texnologiyasi tizimning barcha belgilarini o'zida mujassam etmog'i lozim: jaryonning mantiqiyligi, uning barcha bo'g'inlarini o'zaro bog'langanligi, yaxlitligi.

Faoliyatga yo'naltirilgan yondoshuv. Shaxsning jarayonli sifatlarini shakllantirishga, ta'lim oluvchining faoliyatni aktivlashtirish va intensivlashtirish, o'quv jaryonida uning barcha qobiliyati va imkoniyatlari, tashabbuskorligini ochishga yo'naltirilgan ta'limni ifodalaydi.

Dialogik yondoshuv. Bu yondoshuv o'quv jarayoni ishtirokchilarning psixologik birligi va o'zaro munosabatlarini yaratish zaruriyatini bildiradi. Uning natijasida shaxsning o'z-o'zini faollashtirishi va o'z-o'zini ko'rsata olishi kabi ijodiy faoliyati kuchayadi.

Hamkorlikdagi ta'limni tashkil etish. Demokratlik, tenglik, ta'lim beruvchi va ta'lim oluvchi o'rtasidagi subyektiv munosabatlarda hamkorlikni, maqsad va faoliyat mazmunini shakllantirishda va erishilgan natijalarni baholashda birgalikda ishlashni joriy etishga e'tiborni qaratish zarurligini bildiradi.

Muammoli ta'lim. Ta'lim mazmunini muammoli tarzda taqdim qilish orqali ta'lim oluvchi faoliyatini aktivlashtirish usullaridan biri. Bunda ilmiy bilimni obyektiv qarama-qarshiligi va uni hal etish usullarini, dialektik mushohadani shakllantirish va rivojlantirishni, amaliy faoliyatga ularni ijodiy tarzda qo'llashni mustaqil ijodiy faoliyati ta'minlanadi.

Axborotni taqdim qilishning zamonaviy vositalari va usullarini qo'llash – yangi kompyuter va axborot texnologiyalarini o'quv jarayoniga qo'llash.

Keltirilgan konseptual yo'riqlarga asoslangan holda, «Atrof muhit muhofazasi» kursining maqsad va vazifasi, tarkibiy tuzilishi va ta'lim jarayonida tutgan o'rni, o'quv axborotining mazmuni va hajmidan kelib chiqib, ma'lum sharoit va o'quv rejasida belgilangan vaqtda o'qitish, kommunikatsiya, axborot va ularni birgalikdagi boshqarishni kafolatlaydigan usullar va vositalar tanlovi amalga oshirildi.

o'qitishning usullari va texnikasi. Ma'ruza (kirish, mavzuga oid, vizuallash), muammoviy usul, keys-stadi, pinbord, paradokslar va loyihalar usullari, amaliy ishlash usuli.

o'qitishni tashkil etish shakllari: dialog, polilog, muloqot hamkorlik va o'zaro o'rganishga asoslangan frontal, kollektiv va guruh.

o'qitish vositalari o'qitishning an'anaviy shakllari (darslik, ma'ruza matni) bilan bir qatorda - kompyuter va axborot texnologiyalari.

Kommunikatsiya usullari: tinglovchilar bilan operativ teskari aloqaga asoslangan bevosita o'zaro munosabatlar.

Teskari aloqa usullari va vositalari: kuzatish, blits-so'rov, oraliq va joriy va yakunlovchi nazorat natijalarini tahlili asosida o'qitish diagnostikasi.

Boshqarish usullari va vositalari: o'quv mashg'uloti bosqichlarini belgilab beruvchi texnologik karta ko'rinishidagi o'quv mashg'ulotlarini rejalashtirish, qo'yilgan maqsadga erishishda o'qituvchi va tinglovchining birgalikdagi harakati, nafaqat auditoriya mashg'ulotlari, balki auditoriyadan tashqari mustaqil ishlarning nazorati.

Monitoring va baholash: o'quv mashg'ulotida ham butun kurs davomida ham o'qitishning natijalarini rejali tarzda kuzatib borish. Kurs oxirida test topshiriqlari yordamida tinglovchilarning bilimlari baholanadi.

AMALIY MASHG'ULOTLARDA O'QITISH TEXNOLOGIYALARI

1 mavzu Haydovchilarning umumiy majburiyatlari. Yo'l transport hodisasi sodir etgan haydovchilarning majburiyatlari

1.1. Amaliy mashg'ulotni olib borish texnologiyasi

<i>Talabalar soni: 25</i>	<i>Vaqt: 2 soat</i>
<i>Mashg'ulot shakli</i>	Bilimlarni chuqurlashtirish va mustahkamlashga qaratilgan amaliy mashg'ulot.
<i>Amaliy mashg'ulot rejasi</i>	1. Mexanik transport vositasining haydovchisi; 2. Transport vositasi haydovchisi quyidagilarga amal qilishi 3. Transport vositasi haydovchisiga quyidagilar ta'qiqlanadi 4. Yo'l transport hodisasi sodir bo'lganda
<i>Mashg'ulotning maqsadi:</i> Haydovchilarning umumiy majburiyatlari, yo'l transport hodisasi sodir etgan haydovchilarning vazifalari mavzusi bilan tanishish, o'rganish, bilim berish va malakalarini oshirish.	
<i>Pedagogik vazifalar</i>	<i>O'quv faoliyati natijalari:</i>
-mavzuni mustaqil o'rganish uchun asos yaratadi; -mavzu bo'yicha bilimlarni chuqur o'zlashtirish va mustahkamlashga yordam beradi; - kichik guruhlarda ishlashni tashkil qiladi; - o'z nuqtai nazariga ega bo'lishni shakllantiradi; - mantiqiy xulosa chiqarishga ko'mak beradi.	- amaliy mashg'ulot rejalari bilan oldindan tanishib chiqib, tayyorgarlik ko'radi; - Yo'l harakati qoidalari va avtomobilni boshqarish predmeti, maqsad va vazifalari, tadqiqot obekti, izlanish uslublari haqida tushuncha beradi; - Yo'l harakati qoidalari va avtomobilni boshqarish asoslarining predmeti va izlanish uslublari haqida fikrini bildiradi; - Yo'l harakati qoidalari va avtomobilni boshqarish atamasiga berilgan ta'rifini aytib o'tadi va izoh beradi.
<i>O'qitish usullari va texnika</i>	Topshiriqlar, amaliy ishlash usuli, baxs-munozara, kichik guruhlarda ishlash, «Klaster» texnikasi, «Qanday», «Venna diagrammasi»
<i>O'qitish vositalari</i>	Uslubiy qo'llanma, doska, qog'ozlar, tarqatma materiallar.
<i>O'qitish shakllari</i>	Jamoa va guruhlarda ishlash.
<i>O'qitish shart-sharoiti</i>	Texnik vositalar bilan ta'minlangan auditoriya
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki nazorat, savol-javob, o'z-o'zini nazorat qilish, reyting tizimi asosida baholash, test savollari.

Amaliy mashg'ulotning texnologik kartasi

<i>Ish jarayonlari vaqti</i>	<i>Faoliyatning mazmuni</i>	
	<i>o'qituvchi</i>	<i>Talaba</i>
I-bosqich. Mavzuga kirish. (10 minut)	1.1. Amaliy mashg'ulot mavzusi, maqsadi va o'quv faoliyati natijalarini aytadi.	Tinglaydilar, yozib oladilar.
	1.2. Ta'lim jarayoni kichik guruhlarda ishlash orqali amalga oshirilishini e'lon qiladi (1-ilova)	Tinglaydilar
	1.3. Talabalarining mashg'ulotdagi faoliyatini baxolash ko'rsatkichlari va mezonlari bilan tanishtiradi (2-ilova)	Yozib oladilar
II-bosqich. Asosiy (60 minut)	1. Talabalarni faollashtirish maqsadida savol-javob o'tkaziladi.	Savollarga javob yozadilar
	2. Talabalarining fikrlarini umulashtirib, 3 ta kichik guruhlariga bo'linadi.	Kichik guruhlariga bo'linadilar
	3. 3 kishidan iborat ekspert guruhi tashkil qilinadi (har guruhdan bir kishidan)	
	4. Mavzu bo'yicha tayyorlangan topshiriqlarni tarqatadi (4-ilova). Gurug'lar faoliyatini tashkil qilishga yordam beradi, kuzatadi, yo'naltiradi, maslag'at beradi.	Topshiriqlarni bajaradilar
	5. Xar bir guruh topshiriqlarni bajarib, ekspert guruhiga topshiradi. Har bir ekspert guruhi o'zi ko'rib chiqqan topshiriqlarni to'g'ri yoki noto'g'riligini ko'rsatib beradi.	Jamoa bo'lib topshiriqlarini bajaradilar, baxs-munozara yuritadilar, qo'shimchalar qiladilar, xulosa chiqaradilar. Baholaydilar
	6. Topshiriqlarning bajarilishini qay darajada to'g'ri ekanligini diqqat bilan tinglaydi.	
	7. Har bir guruhga mavzu yuzasidan «klaster», «Qanday?», «Venna diagrammasi» texnologiyalarini ishlab chiqishlari topshiriladi.	
	8. Natijalar tekshiriladi, muhokama qilinadi.	
III-bosqich. Yakuniy bosqich. (10 minut)	1. Ish yakunlarini chiqaradi, faol talabalarni reyting nizomi asosida baholaydi.	Tinglaydilar. O'zlari uchun xulosa chiqaradilar.
	2. Mustaqil ishlash uchun topshiriq beradi.	Yozadilar

1 – ilova

Kichik guruhlarda ishlash qoidasi.

1. Talabalar ishini bajarish uchun zarur bilim va malakalarga ega bo'lmog'i lozim.
2. Guruhlarga aniq topshiriqlar berilmog'i lozim.
3. Kichik guruh oldiga qo'yilgan topshiriqni bajarish uchun yetarli vaqt ajratiladi.
4. Guruhlardagi fikrlar chegaralanmaganligi va tazyiqqa uchramasligi haqida ogohlantirilishi lozim.

5. *Guruh ish natijalarini qanday taqdim etishni aniq bilishlari, o'qituvchi ularga yo'riqnoma berishi lozim.*
6. *Nima bo'lganda ham muloqotda bo'ling, o'z fikringizni erkin namoyon eting.*

2 – ilova

GURUHLARDA ISHLASHNI BAHOLASH

<i>guruhlar</i>	<i>Javobning to'liqligi (3,0)</i>	<i>Sxemalarda berilaganligi (2,0)</i>	<i>guruh ishtirokchisining faolligi (1,0)</i>	<i>ballar</i>	<i>reytingi</i>
1.					
2.					
3.					

3 – ilova

Tezkor so'rov savollari

1. Transport vositasi haydovchisi quyidagilarga amal qilishi majburligi haqida;
2. Transport vositasi haydovchisiga quyidagilarning ta'qiqlanishi;
3. Yo'l transport hodisasi sodir bo'lganda shikastlanganlarga birinchi yordam;
4. Yo'l transport hodisasida shikastlanganlar bo'lmaganda.

4 – ilova

2 mavzu. **Piyodalarning vazifalari. Yo'lovchilarning vazifalari.**

Maxsus transport vositalarining imtiyozlari

1.1. Amaliy mashg'ulotni olib borish texnologiyasi

Amaliy mashg'ulotning texnologik kartasi

<i>Ish jarayonlari vaqti</i>	<i>Faoliyatning mazmuni</i>	
	<i>o'qituvchi</i>	<i>talaba</i>
I-bosqich. Mavzuga kirish. (10 minut)	1.1. Amaliy mashg'ulot mavzusi, maqsadi va o'quv faoliyati natijalarini aytadi.	Tinglaydilar, yozib oladilar.
	1.2. Ta'lim jarayoni kichik guruhlarda ishlash orqali amalga oshirilishini e'lon qiladi (1-ilova)	Tinglaydilar
	1.3. Talabalarining mashg'ulotdagi faoliyatini baxolash ko'rsatkichlari va mezonlari bilan tanishtiradi (2-ilova)	Yozib oladilar

II-bosqich. Asosiy (60 minut)	1. Talabalarni faollashtirish maqsadida savol-javob o'tkaziladi.	Savollarga javob yozadilar
	2. Talabalarining fikrlarini umulashtirib, 3 ta kichik guruhlariga bo'linadi.	Kichik guruhlariga bo'linadilar
	3. 3 kishidan iborat ekspert guruhi tashkil qilinadi (har guruhdan bir kishidan)	
	4. Mavzu bo'yicha tayyorlangan topshiriqlarni tarqatadi (4-ilova). Gurug'lar faoliyatini tashkil qilishga yordam beradi, kuzatadi, yo'naltiradi, maslag'at beradi.	Topshiriqlarni bajaradilar
	5. Xaar bir guruh topshiriqlarni bajarib, ekspert guruhiga topshiradi. Har bir ekspert guruhi o'zi ko'rib chiqqan topshiriqlarni to'g'ri yoki noto'g'riligini ko'rsatib beradi.	Jamoa bo'lib topshiriqlarini bajaradilar, baxs-munozara yuritadilar, qo'shimchalar qiladilar, xulosa chiqaradilar. Baholaydilar
	5. Topshiriqlarning bajarilishini qay darajada to'g'ri ekanligini diqqat bilan tinglaydi.	
	6.	
	7. Har bir guruhga mavzu yuzasidan «Insert jadvali», «Toifaalash jadvali», «B,BX,B jadvali» texnologiyalarini ishlab chiqishlari topshiriladi.	
	8. Natijalar tekshiriladi, muhokama qilinadi.	
III-bosqich. Yakuniy bosqich. (10 minut)	1. Ish yakunlarini chiqaradi, faol talabalarni reyting nizomi asosida baholaydi.	Tinglaydilar. O'zlari uchun xulosa chiqaradilar.
	2. Mustaqil ishlash uchun topshiriq beradi.	Yozadilar

1 – ilova

<i>Kichik guruhlarda ishlash qoidasi.</i> 7. Talabalar ishini bajarish uchun zarur bilim va malakalarga ega bo'lmog'i lozim. 8. Guruhlarga aniq topshiriqlar berilmog'i lozim. 9. Kichik guruh oldiga qo'yilgan topshiriqni bajarish uchun yetarli vaqt ajratiladi. 10. Guruhlardagi fikrlar chegaralanmaganligi va tazyiqqa uchramasligi haqida ogohlantirilishi lozim. 11. Guruh ish natijalarini qanday taqdim etishni aniq bilishlari, o'qituvchi ularga yo'riqnoma berishi lozim. Nima bo'lganda ham muloqotda bo'ling, o'z fikringizni erkin namoyon eting.	
--	--

2 – ilova

<i>guruhlar</i>	<i>Javobning to'liqligi (3,0)</i>	<i>Sxemalarda berilaganligi (2,0)</i>	<i>guruh ishtirokchisining faolligi (1,0)</i>	<i>ballar</i>	<i>reytingi</i>
1.					
2.					
3.					

3 – ilova

Tezkor so'rov savollari

1. Piyodalarning tashkiliy jamlanmasi;
2. O'tishga ulgurmagan piyodalar harakatlanishi;
3. Yo'lovchilarning vazifalari.
4. Maxsus transport vositalarining imtiyozlari

3 mavzu. Yo'l belgilari.

1.1. Amaliy mashg'ulotni olib borish texnologiyasi

<i>Talabalar soni: 25</i>	<i>Vaqti: 2 soat</i>
<i>Mashg'ulot shakli</i>	Bilimlarni chuqurlashtirish va mustahkamlashga qaratilgan amaliy mashg'ulot.
<i>Amaliy mashg'ulot rejasi</i>	1. Ogohlantiruvchi belgilar; 2. Imtiyoz belgilari; 3. Ta'qiqlovchi belgilar; 4. Buyuruvchi belgilar; 5. Axborot-ishora belgilari; 6. Servis belgilar.
<i>Mashg'ulotning maqsadi:</i> Talabalarga yo'l belgilarini o'rgatish, tanishtirish, bilim va ko'nikmalarini shakllantirish.	
<i>Pedagogik vazifalar</i>	<i>O'quv faoliyati natijalari:</i>
-mavzuni mustaqil o'rganish uchu nasos yaratadi; -mavzu bo'yicha bilimlarni chuqur o'zlashtirish va mustahkamlashga yordam beradi; - kichik guruhlarda ishlashni tashkil qiladi; - o'z nuqtai nazariga ega bo'lishni shakllantiradi; - mantiqiy xulosa chiqarishga ko'mak beradi.	- amaliy mashg'ulot rejalari bilan oldindan tanishib chiqib, tayyorgarlik ko'radi; - Ogohlantiruvchi belgilar haqida tushuncha beradi; - Imtiyoz belgilarini chizishni o'rganish bo'yicha fikrini bildiradi; - Ta'qiqlovchi belgilarni chizishni o'rganadi - Buyuruvchi belgilarni chizadi; - Axborot-ishora belgilari ishlatilishini o'rganadi
<i>O'qitish usullari va texnika</i>	Topshiriqlar, amaliy ishlash usuli, baxs-munozara, kichik guruhlarda ishlash, «Insert jadavli», «Loyihalash jadvali», «B,BX,B jadvali» texnikasi,
<i>O'qitish vositalari</i>	Ma'ruza matni, doska, qog'ozlar, tarqatma materiallar.
<i>O'qitish shakllari</i>	Jamoa va guruhlarda ishlash.
<i>O'qitish shart-sharoiti</i>	Texnik vositalar bilan ta'minlangan auditoriya
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki nazorat, savol-javob, o'z-o'zini nazorat qilish, reyting tizimi asosida baholash, test savollari.

Amaliy mashg'ulotning texnologik kartasi

<i>Ish jarayonlari vaqti</i>	<i>Faoliyatning mazmuni</i>	
	<i>o'qituvchi</i>	<i>talaba</i>
I-bosqich. Mavzuga kirish. (10 minut)	1.1. Amaliy mashg'ulot mavzusi, maqsadi va o'quv faoliyati natijalarini aytadi.	Tinglaydilar, yozib oladilar.
	1.2. Ta'lim jarayoni kichik guruhlarda ishlash orqali amalga oshirilishini e'lon qiladi (1-ilova)	Tinglaydilar
	1.3. Talabalarning mashg'ulotdagi faoliyatini baxolash ko'rsatkichlari va mezonlari bilan tanishtiradi (2-ilova)	Yozib oladilar
II-bosqich. Asosiy (60 minut)	1. Talabalarni faollashtirish maqsadida savol-javob o'tkaziladi.	Savollarga javob yozadilar
	2. Talabalarning fikrlarini umulashtirib, 3 ta kichik guruhlariga bo'linadi.	Kichik guruhlariga bo'linadilar
	3. 3 kishidan iborat ekspert guruhi tashkil qilinadi (har guruhdan bir kishidan)	
	4. Mavzu bo'yicha tayyorlangan topshiriqlarni tarqatadi (4-ilova). Gurug'lar faoliyatini tashkil qilishga yordam beradi, kuzatadi, yo'naltiradi, maslag'at beradi.	Topshiriqlarni bajaradilar
	5. Xaar bir guruh topshiriqlarni bajarib, ekspert guruhiga topshiradi. Har bir ekspert guruhi o'zi ko'rib chiqqan topshiriqlarni to'g'ri yoki noto'g'riligini ko'rsatib beradi.	Jamoa bo'lib topshiriqlarin bajaradilar, baxs-munozara yuritadilar, qo'shimchalar qiladilar, xulosa chiqaradilar. Baholaydilar
	6. Topshiriqlarning bajarilishini qay darajada to'g'ri ekanligini diqqat bilan tinglaydi.	
	7. Har bir guruhga mavzu yuzasidan «Insert jadavli», «Loyihalash jadvali», «B,BX,B jadvali» texnologiyalarini ishlab chiqishlari topshiriladi.	
	8. Natijalar tekshiriladi, muhokama qilinadi.	
III-bosqich. Yakuniy bosqich. (10 minut)	1. Ish yakunlarini chiqaradi, faol talabalarni reyting nizomi asosida baholaydi.	Tinglaydilar. O'zlari uchun xulosa chiqaradilar.
	2. Mustaqil ishlash uchun topshiriq beradi.	Yozadilar

1 – ilova

Kichik guruhlarda ishlash qoidasi.

12. Talabalar ishni bajarish uchun zarur bilim va malakalarga ega bo'lmog'i lozim.
13. Guruhlarga aniq topshiriqlar berilmog'i lozim.
14. Kichik guruh oldiga qo'yilgan topshiriqni bajarish uchun yetarli vaqt ajratiladi.
15. Guruhlardagi fikrlar chegaralanmaganligi va tazyiqqa uchramasligi haqida ogohlantirilishi lozim.
16. Guruh ish natijalarini qanday taqdim etishni aniq bilishlari, o'qituvchi ularga yo'riqnoma berishi lozim.
17. Nima bo'lganda ham muloqotda bo'ling, o'z fikringizni erkin namoyon eting.

4 mavzu. Yo'l chiziqlari.

1.1. Amaliy mashg'ulotni olib borish texnologiyasi

<i>Talabalar soni: 25</i>	<i>Vaqt: 2 soat</i>
<i>Mashg'ulot shakli</i>	Bilimlarni chuqurlashtirish va mustahkamlashga qaratilgan amaliy mashg'ulot.
<i>Amaliy mashg'ulot rejasi</i>	1. Yotiq chiziqlar. 2. Tik chiziqlar
<i>Mashg'ulotning maqsadi:</i> Talabalarni "Yo'l chiziqlari mavzu bilan tanishtirish tushuncha", o'rgatish va bilimlarini oshirish.	
<i>Pedagogik vazifalar</i>	<i>O'quv faoliyati natijalari:</i>
- mavzuni mustaqil o'rganish uchun nasos yaratadi; - mavzu bo'yicha bilimlarni chuqur o'zlashtirish va mustahkamlashga yordam beradi; - kichik guruhlarda ishlashni tashkil qiladi; - o'z nuqtai nazariga ega bo'lishni shakllantiradi; - mantiqiy xulosa chiqarishga ko'mak beradi.	- amaliy mashg'ulot rejalari bilan oldindan tanishib chiqib, tayyorgarlik ko'radi; - Yotiq chiziqlari haqida tushuncha beradi; - Tik chiziqlarini chizishni o'rganadi;

<i>O'qitish usullari va texnika</i>	Topshiriqlar, amaliy ishlash usuli, baxs-munozara, kichik guruhlarda ishlash, «Venna diagrammasi», «baliq skeleti» «qanday diagrammasi»
<i>O'qitish vositalari</i>	Ma'ruza matni, doska, qog'ozlar, tarqatma materiallar.
<i>O'qitish shakllari</i>	Jamoa va guruhlarda ishlash.
<i>O'qitish shart-sharoiti</i>	Texnik vositalar bilan ta'minlangan auditoriya
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki nazorat, savol-javob, o'z-o'zini nazorat qilish, reyting tizimi asosida baholash, test savollari.

Amaliy mashg'ulotning texnologik kartasi

<i>Ish jarayonlari vaqti</i>	<i>Faoliyatning mazmuni</i>	
	<i>o'qituvchi</i>	<i>Talaba</i>
I-bosqich. Mavzuga kirish. (10 minut)	1.1. Amaliy mashg'ulot mavzusi, maqsadi va o'quv faoliyati natijalarini aytadi.	Tinglaydilar, yozib oladilar.
	1.2. Ta'lim jarayoni kichik guruhlarda ishlash orqali amalga oshirilishini e'lon qiladi (1-ilova)	Tinglaydilar
	1.3. Talabalarning mashg'ulotdagi faoliyatini baxolash ko'rsatkichlari va mezonlari bilan tanishtiradi (2-ilova)	Yozib oladilar
II-bosqich. Asosiy (60 minut)	1. Talabalarni faollashtirish maqsadida savol-javob o'tkaziladi.	Savollarga javob yozadilar
	2. Talabalarning fikrlarini umulashtirib, 3 ta kichik guruhlariga bo'linadi.	Kichik guruhlariga bo'linadilar
	3. 3 kishidan iborat ekspert guruhi tashkil qilinadi (har guruhdan bir kishidan)	
	4. Mavzu bo'yicha tayyorlangan topshiriqlarni tarqatadi (4-ilova). Guruhlar faoliyatini tashkil qilishga yordam beradi, kuzatadi, yo'naltiradi, maslag'at beradi.	Topshiriqlarni bajaradilar
	5. Har bir guruh topshiriqlarni bajarib, ekspert guruhiga topshiradi. Har bir ekspert guruhi o'zi ko'rib chiqqan topshiriqlarni to'g'ri yoki noto'g'riligini ko'rsatib beradi.	Jamoa bo'lib topshiriqlarin bajaradilar, baxs-munozara yuritadilar, qo'shimchalar qiladilar, xulosa chiqaradilar. Baholaydilar
	6. Topshiriqlarning bajarilishini qay darajada to'g'ri ekanligini diqqat bilan tinglaydi.	
	7. Har bir guruhga mavzu yuzasidan «Venna diagrammasi» chizmasi, «baliq skeleti» «qanday diagrammasi» texnologiyalarini ishlab chiqish topshirildi.	
	8. Natijalar tekshiriladi, muhokama qilinadi.	
III-bosqich. Yakuniy bosqich. (10 minut)	1. Ish yakunlarini chiqaradi, faol talabalarni reyting nizomi asosida baholaydi.	Tinglaydilar. O'zlari uchun xulosa chiqaradilar.
	2. Mustaqil ishlash uchun topshiriq beradi.	Yozadilar

1 – ilova

Kichik guruhlarda ishlash qoidasi.

1. Talabalar ishni bajarish uchun zarur bilim va malakalarga ega bo'lmog'i

lozim.

2. Guruhlarga aniq topshiriqlar berilmog'i lozim.
3. Kichik guruh oldiga qo'yilgan topshiriqni bajarish uchun yetarli vaqt ajratiladi.
4. Guruhlardagi fikrlar chegaralanmaganligi va tazyiqqa uchramasligi haqida ogohlantirilishi lozim.
5. Guruh ish natijalarini qanday taqdim etishni aniq bilishlari, o'qituvchi ularga yo'riqnoma berishi lozim.
6. Nima bo'lganda ham muloqotda bo'ling, o'z fikringizni erkin namoyon eting.

2 – ilova

GURUHLARDA ISHLASHNI BAHOLASH

<i>guruhlar</i>	<i>Javobning to'liqligi (3,0)</i>	<i>Sxemalarda berilaganligi (2,0)</i>	<i>guruh ishtirokchisining faolligi (1,0)</i>	<i>ballar</i>	<i>reytingi</i>
1.					
2.					
3.					

3 – ilova

Tezkor so'rov savollari

1. 1. 1.7-1.8- 1.9-1.10- 1.11-1.12 bu chiziqlar qanday ma'noga ega.
2. 1.3-1.14.1- 1.14.2-1.14.3- 1.15.1.23 ma'nosini yozing.
3. Tik chiziqlar.
4. 2.1-2.7 bu chiziqlar ma'nosini yozing.

2 – ilova

GURUHLARDA ISHLASHNI BAHOLASH

<i>guruhlar</i>	<i>Javobning to'liqligi (3,0)</i>	<i>Sxemalarda berilaganligi (2,0)</i>	<i>guruh ishtirokchisining faolligi (1,0)</i>	<i>ballar</i>	<i>reytingi</i>
1.					
2.					
3.					

3 – ilova

Tezkor so'rov savollari

1.Svetaforning doirali ishoralari

2.Tartibga soluvchining ishoralari

1- AMALIY ISH

Mavzu: Haydovchilarning umumiy majburiyatlari. Yo'l transport hodisasi sodir etgan haydovchilarning vazifalari.

Ishning maqsadi:

Haydovchilarning umumiy majburiyatlari, yo'l transport hodisasi sodir etgan haydovchilarning vazifalari mavzusi bilan tanishish, o'rganish, bilim berish va malakalarini oshirish.

Ishni olib borish tartibi:

5. Mexanik transport vositasining haydovchisi;
6. Transport vositasi haydovchisi quyidagilarga amal qilishi'
7. Transport vositasi haydovchisiga quyidagilar ta'qiqlanadi
8. Yo'l transport hodisasi sodir bo'lganda

Ishni bajarish tartibi

1.Mexanik transport vositasining haydovchisi:

-haydovchilik guvohnomasi va uning taloni yoki transport vositasini vaqtinchalik boshqarish huquqini beruvchi taloni, haydovchilik guvohnomasi belgilangan tartibda olib quyilgan bo'lsa, uning talonini, haydovchilik guvohnomasi va uning taloni olib quyilgan hollarda vaqtinchalik ruxsatnimani;

- vaqtinchalik boshqarish huquqini beruvchi talon yoki vaqtinchalik ruxsatnoma bilan transport vositasini boshqarishda esa haydovchining shaxsini tasdiqlovchi hujjatni (fuqarolik pasporti va h.k)

- transport vositasini ro'yxatdan o'tkazilgani haqidagi hujjatni, transport vositasining egasi bo'lmagan hollarda esa umumiy egalik huquqini beruvchi, tasarrufga yoki foydalanishga berilganligini tasdiqlovchi hujjatni, belgilangan hollarda yo'l varaqasi va tashilayotgan yukni hujjatlarini yonida olib yurishi, militsiya hodimlari talab qilganda tekshirish uchun berishi shartdir;

- tegishli toifadagi haydovchilik guvohnomasiga ega bo'lgan shaxs o'ziga qarashli bo'lmagan transport vositasini, uning egasi yohud tasarrufga yoki foydalanishga berilganligini tasdiqlovchi xujjatlari bo'lgan shaxs ishtirokidagina ularning roziligi bilan boshqarishi mumkin.

Mototsiklda harakatlanayotganda haydovchi maxsus bosh kiyimini kiyib olishi, tugmalashi, yo'lovchilar ham maxsus bosh kiyimini kiygan va tugmalangan holda bo'lishi shart.

Xalqaro yo'llarda harakatlanishda ishtirok etayotgan mexanik transport vositasi haydovchisining yonida "Yo'l harakati haqidagi" Konvensiya talablariga mos keladigan haydovchilik guvohnomasi va transport vositasining ruyhatdan o'tganligi haqidagi hujjat, transport vositasida esa ro'yxatdan o'tgan davlatning raqamli va taniqli belgisi bo'lishi shart.

Topshiriq:

7. Transport vositasi haydovchisi quyidagilarga amal qilishi majburligi haqida;
8. Transport vositasi haydovchisiga quyidagilarning ta'qiqlanishi;
9. Yo'l transport hodisasi sodir bo'lganda shikastlanganlarga birinchi yordam;
10. Yo'l transport hodisasida shikastlanganlar bo'lmaganda.

Adabiyotlar ro'yxati

1. A.Toshqulov, X.Zokirov "Yo'l harakati qoidalari", Toshkent, 2001 yil;
2. K.H.Azizov "Harakat xavfsizligini tashkil etish asoslari", Toshkent, 2002 yil;
3. I.V.Guriyevich "Avtomobillarda harakatlanish qoidasi va masalalar to'plami", Moskva, 1991 yil;
4. "Yo'l harakati qoidalari va avtomobilni boshqarish" fanidan ma'ruzalar matni, Namangan, 2005 yil

2-AMALIY ISH

Mavzu: Piyodalarning vazifalari. Yo'lovchilarning vazifalari.

Maxsus transport vositalarining imtiyozlari.

Ishning maqsadi:

Talabalarni piyodalarning vazifalari, yo'lovchilarning vazifalari mavzusi bilan tanishtirish, o'rgatish hamda bilimlarini oshirish.

Ishni olib borish tartibi:

9. Piyodalarning harakatlanishi;
10. Piyodalarning tashkiliy jamlanmasi;
11. O'tishga ulgurmagan piyodalar harakatlanishi;
12. Yo'lovchilarning vazifalari.
5. Maxsus transport vositalarining imtiyozlari.

Ishni bajarish tartibi

Piyodalar trotuardan yoki piyodalar yo'lkasidan, ular bo'lmaganda esa yo'l yoqasidan yurishlari kerak. Qupol yuklarni olib ketayotgan, nogironlarning yurgizgichsiz aravachasida ketayotgan shaxslarning trotuar yoki yo'l yoqasidan yurishlari, boshqa piyodalarning harakatlanishiga halaqit berayotgan bo'lsa, ular qatnov qismining chetida yurishlari kerak.

Trotuarlar, piyodalar yo'lkasi, yo'l yoqasi bo'lmasa yoki ulardan yurishning imkoniyati bo'lmagan hollarda piyodalar velosiped yo'lkasidan yoki qatnov qismining chekkasidan (ajratish bo'lagi bor yo'llardan, qatnov qismining o'ng chetidan) bir qator bo'lib yurishlari mumkin.

Aholi yashaydigan joylardan tashqarida yo'lning qatnov qismida harakatlanayotgan piyodalar, transport vositasining harakat yo'nalishiga qarshi yurishlari kerak.

Nogironlarning yurgizgichsiz aravasida ketayotgan shaxslar esa bunday hollarda transport vositasining harakat yo'nalishi bo'ylab yurishlari kerak.

Eslatma: piyodalar yo'lkasida, trotuarlarda, yo'lning yoqasida piyodalarning harakatlanishiga halaqit beradigan qurilma va jihozlarni o'rnatish man etiladi.

Topshiriq:

11. Piyodalarning tashkiliy jamlanmasi;
12. O'tishga ulgurmagan piyodalar harakatlanishi;

13. Yo'lovchilarning vazifalari.
4. Maxsus transport vositalarining imtiyozlari.

Savollar:

1. Piyodalar qayerlarda harakatlanishga ruxsat etiladi?
2. Piyodalar vazifasiga qanday amal qilishi kerak?
3. Piyodalar tashkiliy jamlanmasi deganda nima tushuniladi?
4. Piyodalar harakat tartibga solinmaydigan o'tish joylarida, qanday hollarda yo'lning qatnov qismiga chiqishlari mumkin?
5. Yo'lovchilarning vazifasi nimalardan iborat?
6. Yo'lovchilarga nimalar ta'qiqlanadi?

Adabiyotlar ro'yxati

5. A.Toshqulov, X.Zokirov "Yo'l harakati qoidalari", Toshkent, 2001 yil;
6. K.H.Azizov "Harakat xavfsizligini tashkil etish asoslari", Toshkent, 2002 yil;
7. I.V.Guriyevich "Avtomobillarda harakatlanish qoidasi va masalalar to'plami", Moskva, 1991 yil;
8. "Yo'l harakati qoidalari va avtomobilni boshqarish" fanidan ma'ruzalar matni, Namangan, 2005 yil

3-AMALIY ISH

Mavzu: Yo'l belgilari.

Ishning maqsadi:

Talabalarga yo'l belgilarini o'rgatish, tanishtirish, bilim va ko'nikmalarini shakllantirish.

Ishni olib borish tartibi:

13. Ogohlantiruvchi belgilar;
14. Imtiyoz belgilari;
15. Ta'qiqlovchi belgilar;
16. Buyuruvchi belgilar;
17. Axborot-ishora belgilari;
18. Servis belgilar.

Ishni bajarish tartibi

Ogohlantiruvchi belgilar yo'l harakati qatnashchilariga harakatlanish vaziyatiga qarab chora ko'rishni talab qiladigan xavfli qismlarning joylashuvi va ularning xususiyatlari to'g'risida ma'lumot berish uchun qo'llaniladi.

- 1.1. Shlagbaumli temir yo'l kesishmasi;
- 1.2. Shlagbaumsiz temir yo'l kesishuvi;
- 1.3.1. Bir izli temir yo'l;
- 1.3.2. Ko'p izli temir yo'l.

Shlagbaum bilan jihozlanmagan temir yo'l kesishmasi oldida o'rnatiladi. 1.3.1. Bir izli temir yo'l. 1.3.2. Ikki va undan ortiq izli yo'l. 1.4.1. dan 1.4.6. gacha temir yo'l kesishmasiga yaqinlashuv.

Aholi yashamaydigan joylarda temir yo'l kesishmasining yaqinligi haqida qo'shimcha ogohlantirish.

Topshiriq:

- 1.5. Tramvay yo'li bilan kesishuv;
- 1.6. Teng ahamiyatli yo'llar kesishuvi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. A.Toshqulov, X.Zokirov "Yo'l harakati qoidalari", Toshkent, 2001 yil;
2. K.H.Azizov "Harakat xavfsizligini tashkil etish asoslari", Toshkent, 2002 yil;
3. I.V.Guriyevich "Avtomobillarda harakatlanish qoidasi va masalalar to'plami", Moskva, 1991 yil;
4. N.Muxiddinov, A.Inoyatov, L.Usmonov "Yo'l belgilari va chiziqlari" Toshkent, 2001 yil
5. "Yo'l harakati qoidalari va avtomobilni boshqarish" fanidan ma'ruzalar matni, Namangan, 2005 yil

4-AMALIY ISH

Mavzu: Yo'l chiziqlari.

Ishning maqsadi:

Talabalarni "Yo'l chiziqlari mavzu bilan tanishtirish tushuncha", o'rgatish va bilimlarini oshirish.

Ishni olib borish tartibi:

19. Yotiq chiziqlar.

20. Tik chiziqlar.

Ishni bajarish tartibi

Yo'lning qatnov qismi yuzasidagi chiziqlar, ishoralar, yozuvlar va boshqa belgilar harakatlanish tartibini belgilaydi.

Yo'l yuzasidagi yotiq chiziqlar oq rangda bo'ladi (14, 1.10 va 1.17) chiziqlar sariq rangda bo'ladi.

1.1- qarama-qarshi harakatlanayotgan transport oqimlarini ajratadi, yo'lning xavfli joylarida harakatlanish bo'lagi chegarasini bildiradi; yo'lning kirish ta'qiqlangan chegarasini bildiradi;

Transport vositalarining to'xtab turish joyi chegarasini hamda avtomagistrallar qatoriga kiritilmagan yo'lning harakatlanish qismi chegarasini bildiradi.

1.2- (enli sidirgá chiziq)- avtomagistrallarda harakatlanish qismi chegarasini bildiradi.

1.3- to'rt va undan ortiq harakatlanish bo'lagi yo'llarda qarama-qarshi yo'nalishdagi transport vositalari oqimini ajratadi.

1.4- To'xtash ta'qiqlangan joyni bildiradi. Yakka holda yoki 3.27 "To'xtash ta'qiqlangan" yo'l belgisi bilan qo'llaniladi hamda yo'lning harakatlanish qismi chetiga yoki yo'l chetidagi to'siq (bordyr) ustidan chiziladi.

1.5- ikki yoki uch bo'lakli yo'llarda qarama-qarshi yo'nalishlarda harakatlanayotgan transport vositalari oqimlarini ajratadi; bir yo'nalishda harakatlanish uchun mo'ljallangan ikki yoki ko'proq bo'lakli yo'llarda bo'laklarning chegaralarini bildiradi.

1.6- (yaqinlashish chizigi-har bir chiziq uzunligi ular orasidagi masofadan uch barobar katta bo'lgan uzuq-uzuq chiziq) –qarama-qarshi yoki bir yo'nalishda

harakatlanayotgan transport vositalarini oqimlarini ajratuvchi 1.1 yoki 1.11 chizig'iga yaqinlashayotganlik haqida ogohlantiradi.

Topshiriq:

14. 1.7-1.8- 1.9-1.10- 1.11-1.12 bu chiziqlar qanday ma'noga ega.
15. 1.3-1.14.1- 1.14.2-1.14.3- 1.15.1.23 ma'nosini yozing.
16. Tik chiziqlar.
17. 2.1-2.7 bu chiziqlar ma'nosini yozing.

Adabiyotlar ro'yxati

6. A.Toshqulov, X.Zokirov "Yo'l harakati qoidalar", Toshkent, 2001 yil;
7. K.H.Azizov "Harakat xavfsizligini tashkil etish asoslari", Toshkent, 2002 yil;
8. I.V.Guriyevich "Avtomobillarda harakatlanish qoidasi va masalalar to'plami", Moskva, 1991 yil;
9. "Yo'l harakati qoidalar va avtomobilni boshqarish" fanidan ma'ruzalar matni, Namangan, 2005 yil

5-AMALIY ISH

Mavzu: Svetafor va tartibga soluvchining ishoralari.

Ishning maqsadi:

Talabalarga “Svetafor va tartibga soluvchining ishoralari” mavzusi to’g’risida tushuncha berish va bilimlarini oshirish.

Ishni olib borish tartibi:

21. Svetafor ishorasi;
22. Svetaforning doirali ishoralari;
23. Tartibga soluvchining ishoralari.

Ishni bajarish tartibi

Svetaforlarda yashil, sariq, qizil va rangli yorug’lik ishoralari qo’llaniladi.

Svetafor ishoralari vazifasiga bog’liq ravishda doirasimon, yo’naltirgich, piyoda tasviri tushirilgan va X-simon ko’rinishda bo’lishi mumkin.

Svetaforning doirali ishoralari qo’yidagi ma’noni bildiradi:

- yashil ishora harakatlanishga ruxsat beradi, miltillovchi yashil ishora ham harakatlanishga ruxsat beradi va uning ta’sir vaqti tugashi hamda ko’p o’tmay ta’qiqlovchi ishora yonishi axborot beradi;
- yashil ishora uchishiga soniyalar (sekundlar)da qancha vaqt qolganligi haqida axborot berish uchun raqamli tablo qo’llanilishi mumkin;
- sariq ishora harakatni ta’qiqlaydi (faqat qoidalarining 8.13. bandida ko’zda tutilgandan tashqari) va ishoralar almashuvi haqida ogohlantiradi;
- miltillovchi sariq ishora harakatlanishga ruxsat beradi va tartibga solinmagan chorraxa yoki piyodalar o’tish joyi borligidan xabardor qiladi, xavf-hatar borligidan ogohlantiradi;
- qizil ishora, shuningdek, miltillovchi qizil ishora harakatlanishni ta’qiqlaydi;
- qizil va sariq ishoralarning bir vaqtda yonishi harakatlanishni ta’qiqlaydi va ko’p o’tmay yashil ishora yonishi haqida ahborot beradi.

Yo’naltirgich ko’rinishidagi qizil, sariq, yashil rangli svetafor ishorali ham doira shaklidagi svetafor ishoralari bilan bar xil ma’noga ega bo’ladi. Ular faqat ko’rsatilgan yo’nalishga ta’sir etadi.

Topshiriq:

1. Svetaforning doirali ishoralari
2. Tartibga soluvchining ishoralari.

Adabiyotlar ro'yxati

10. A.Toshqulov, X.Zokirov "Yo'l harakati qoidalari", Toshkent, 2001 yil;
11. K.H.Azizov "Harakat xavfsizligini tashkil etish asoslari", Toshkent, 2002 yil;
12. I.V.Guriyevich "Avtomobillarda harakatlanish qoidasi va masalalar to'plami", Moskva, 1991 yil;
13. N.Muxiddinov, A.Inoyatov, L.Usmonov "Yo'l belgilari va chiziqlari" Toshkent, 2001 yil
14. "Yo'l harakati qoidalari va avtomobilni boshqarish" fanidan ma'ruzalar matni, Namangan, 2005 yil

6-AMALIY ISH

Mavzu: Harakatlanishni boshlash yo'nalishlarini o'zgartirish.

Harakatlanish tezligi.

Ishning maqsadi:

Talabalarni mavzu bilan tanishtirish tushuncha berish, o'rganish, bilimlarini oshirish.

Ishni olib borish tartibi:

24. Haydovchi harakatlanishni boshlash.

25. Qayrilib olish ta'qiqlanadi.

3. Harakatlanish tezligi.

Ishni bajarish tartibi

Haydovchi harakatlanishni boshlash, qayta tuzilishi burilish (qayrilib olish) yo'nalishini o'zgartirish va to'xtashdan oldin o'z harakati bilan boshqa transport vositalariga ishonch hosil qilishi kerak.

Yondosh hududlardan yo'lga chiqayotgan haydovchi unda harakatlanayotgan transport vositalariga va piyodalarga, shuningdek undan chiqishda o'zining harakat yo'nalishini kesib o'tayotgan piyodalar va velosipedlar yo'l berishi kerak.

Haydovchi qayta tizilishda yon bo'lakda yo'lakay harakat yo'nalishini o'zgartirmasdan ketayotgan transport vositalariga yo'l berishi kerak.

Yo'lakay yo'nalishda harakatlanayotgan transport vositalari bir vaqtda qayta tizilayotganda, haydovchi o'ng tomondagi transport vositasiga yo'l berishi kerak.

Aylanma harakatlanish tashkil qilingan chorrahalarga kirish uchun burilishdan boshqa barcha hollarda haydovchi o'ngga, chapga burilish yoki qayrilib olishdan oldin shu yo'nalishda harakatlanish uchun mo'ljallangan qatnov qismining eng chetki holatini egallashi shart.

Burilishni shunday amalgam oshirish kerakki, bunda qatnov qismlarining kesishmasidan chiqayotgan transport vositasi qarama-qarshi yo'nalishdagi harakat tomoniga o'tib ketmasin.

O'ngga burilayotgan transport vositasi iloji boricha qatnov qismining o'ng tomoniga yaqinroqda harakatlanishi kerak.

Transport vositasi o'zining gabarit o'lchamlariga yoki boshqa texnik sabablariga ko'ra qoidalarining 10.4 bandi talablariga muvofiq, burilishni bajara olmasa, yo'l harakati

xavfsizligini ta'minlab va boshqa transport vositalariga xalaqit bermasdan undan chetga chiqishiga yo'l qo'yiladi.

Relssiz transport vositasining haydovchisi yo'ning chorraxadan tashqari joyida chapga burilish yoki qayrilib vosiralariga va yo'lakay yo'nalishdagi tramvayga yo'l berishi shart.

Transport vositalarining harakat yo'nalishlari kesishadigan va o'tish navbati ushbu qoidalarda ko'zda tutilmagan hollarda haydovchi o'ng tomondan yaqinlashib kelayotgan transport vositasiga yo'l berishi kerak.

Topshiriq:

18. Qayrilib olish qayerlarda ta'qiqlanadi?
19. Harakatlanish tezligi.
20. Haydovchilarga quyidagilar ta'qiqlanadi.

Savollar:

7. Haydovchilar harakatlanishini boshlash, yo'nalishlarini o'zgartirishda nimalarga e'tibor berishi kerak?
8. Qayerlarda qayrilib olish ta'qiqlanadi?
9. Haydovchilar qanday holatlarni hisobga olgan holda cheklangan tezlikni oshirmasligi kerak?
10. Haydovchilarga qanday holatlarda tezlikni oshirish ta'qiqlanadi?

Adabiyotlar ro'yxati

15. A.Toshqulov, X.Zokirov "Yo'l harakati qoidalari", Toshkent, 2001 yil;
16. K.H.Azizov "Harakat xavfsizligini tashkil etish asoslari", Toshkent, 2002 yil;
17. I.V.Guriyevich "Avtomobillarda harakatlanish qoidasi va masalalar to'plami", Moskva, 1991 yil;
18. "Yo'l harakati qoidalari va avtomobilni boshqarish" fanidan ma'ruzalar matni, Namangan, 2005 yil

7-AMALIY ISH

Mavzu: To'xtash va to'xtab turish. Tartibga solingan va tartibga solinmagan chorraaxalar.

Ishning maqsadi:

To'xtash va to'xtab turish mavzusi bilan talabalarni tanishtirish, tushuncha berish, bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirish.

Ishni olib borish tartibi:

26. Transport vositalarini to'xtashi yoki to'xtab turishi;
27. To'xtash ta'qiqlanadi;
28. To'xtab turish ta'qiqlanadi;
29. Tartibga solingan chorraaxalar;
30. Tartibga solinmagan chorraaxalar.

Ishni bajarish tartibi

Transport vositalariga yo'lining o'ng tomonidagi yoqasida, u bo'lmaganda esa qatnov qismining chetida to'xtash va to'xtab turishga ruxsat beriladi.

Aholi yashaydigan joylarda yo'llarning chap tomonida to'xtash va to'xtab turishga har yo'nalishda kamida bittadan harakatlanish bo'lagi bo'lgan va o'rtada tramvay izi bo'lmagan hamda harakat faqat bir tomonlama bo'lgan yo'llarda ruxsat etiladi.

Ruxsat etilgan to'la vazni 3,5 tonnadan ko'p bo'lgan yuk avtomobillari harakat bir tomonlama bo'lgan yo'llarning chap tomonida faqat yuk ortish va tushirish uchun to'xtashlari mumkin.

Transport vositalarini qatnov qismining cheti bo'ylab bir qator qilib, kajavasi bo'lmagan ikki g'ildirakli transport vositalarini esa ikki qator qilib quyishga ruxsat etiladi.

Yo'ning qatnov qismi kengaygan ayrim joylarida boshqa yo'l harakati qatnashchilariga halaqit bermaslik sharti bilan transport vositalarini boshqacha tartibda ham quyishga ruxsat etiladi.

Piyodalar harakatiga halaqit bermaslik sharti bilan qatnov qismiga chegaradosh trotuar chetida faqat yengil avtomobillar, mototsikllar, mopedlar, va velosipedlarga to'xtab turishga ruxsat etiladi.

Aholi yashaydigan joylardan tashqarida to'xtab qolish, dam olish yoki boshqa maqsadlarda to'xtab turish faqat buning uchun kuzda tutilgan maydonchalarda yoki yo'ldan tashqarida ruxsat etiladi.

Quyidagi joylarda to'xtash ta'qiqlanadi:

- tramvay yo'llarda, shuningdek, bevosita ularga yaqinroqda tramvaylar harakatlanishiga harakatlanishiga halaqit beradigan bo'lsa;
- tonellarda, temir yo'l kesishmalarida;
- bir yo'nalishda harakatlanish uchun uchtdan kam bo'lagi bo'lgan kupriklar, osma yo'l (estakada) lar, osma kupriklar va ularning ostida.

Topshiriq:

21. To'xtash ta'qiqlanadi;
22. To'xtab turish ta'qiqlanadi;
23. Tartibga solingan chorraxalar;
24. Tartibga solinmagan chorraxalar.

Adabiyotlar ro'yxati

19. A.Toshqulov, X.Zokirov "Yo'l harakati qoidalar", Toshkent, 2001 yil;
20. K.H.Azizov "Harakat xavfsizligini tashkil etish asoslari", Toshkent, 2002 yil;
21. I.V.Guriyevich "Avtomobillarda harakatlanish qoidasi va masalalar to'plami", Moskva, 1991 yil;
22. N.Muxiddinov, A.Inoyatov, L.Usmonov "Yo'l belgilari va chiziqlari" Toshkent, 2001 yil
23. "Yo'l harakati qoidalar va avtomobilni boshqarish" fanidan ma'ruzalar matni, Namangan, 2005 yil

8-AMALIY ISH

Mavzu: Temir yo'l kesishmasi orqali harakatlanish.

Mexanik transport vositalarini shatakka olish.

Ishning maqsadi:

Talabalarni mavzu bilan tanishtirish o'rgatish, bilim berish, ko'nikma malakalarini shakllantirish.

Ishni olib borish tartibi:

31. Temir yo'l kesishmasi orqali harakatlanish.
32. Temir yo'l kesishmasiga kirishning ta'qiqlanishi.
33. Temir yo'l kesishmasida majburan to'xtaganda, transport vositasining haydovchisi.
34. Transport vositalarini shatakka olish.

Ishni bajarish tartibi

Temir yo'l kesishmasi orqali harakatlanishni yoritish. Temir yo'l kesishmasiga kirishning ta'qiqlanishi yoritish. Temir yo'l kesishmasida majburan to'xtaganda, transport vositasining haydovchisi vazifasini yoritish.

Transport vositalarini shatakka olishni yoritish.

Topshiriq:

25. Mayin va qattiq simlarni vazifalari to'g'risida ma'lumot bering
26. Temir yo'l kesishmasi orqali harakatlanishda, haydovchilarning vazifalari to'g'risida ma'lumot bering.

Savollar.

1. Temir yo'l kesishmasi yopiq bo'lsa, transport qayerda va qanday to'xtashi kerak?
2. Temir yo'l kesishmasida yurganda qanday qoidalarga rioya qilish kerak?
3. Kelayotgan poyezdni to'xtatish uchun qanday qilib ishora beriladi?
4. Qanday transport temir yo'l kesishmasidan o'tishi ta'qiqlanadi?

Adabiyotlar ro'yxati

24. A.Toshqulov, X.Zokirov "Yo'l harakati qoidalari", Toshkent, 2001 yil;

25. K.H.Azizov “Harakat xavfsizligini tashkil etish asoslari”, Toshkent, 2002 yil;
26. I.V.Guriyevich “Avtomobillarda harakatlanish qoidasi va masalalar to’plami”, Moskva, 1991 yil;
27. “Yo’l harakati qoidalari va avtomobilni boshqarish” fanidan ma’ruzalar matni, Namangan, 2005 yil

Mavzu: 1.1. Qoidalarda qo’llanilgan asosiy tushuncha va atamalar.

Darsning maqsadi: Talabalarga “Qoidalarda qo’llaniladigan asosiy tushuncha va atamalar” ni bilish, ularni ko’nikma va malakalarini oshirish.

Darsning mazmuni:

- a) Qoida va atamalar bilan tanishtirish.
- b) Qoida va atamalarni o’rganish.
- c) Atamalarning ma’nosini o’rgatish.

Tavsiya etilgan adabiyotlar:

1. “Yo’l harakati qoidalari” T.2001 y. Toshqulov A.J, Zokirov X.A. 4-9 betlar.
2. Avtomobillarning yurish qoidalari va masalalar to’plami. I.V. Go’riyevich. 98-130 betlar.
3. “Yo’l harakati qoidalari” Mansur Rixsiyev, Baxtiyor Mirzayev, Qumrixon Karimova. 16-44 betlar.

Nazorat savollari.

- 1) Qoidalarda qo’llaniladigan asosiy tushuncha va atamalarni aytib bering.
- 2) Yo’l harakati deb nimaga aytiladi?

- 3) Temir yo'l kesmasi deganda nimani tushunasiz?
- 4) Chorraha deb nimaga aytiladi?
- 5) Yo'l deb nimaga aytiladi?
- 6) Majburiy to'xtash deganda nimani tushunasiz?

Topshiriq.

- 1) Qoidalarda qo'llanilgan asosiy tushuncha va atamalarni yod oling.
- 2) Atamalarni har bir ma'nosini biling.

Mavzu: 1.2. Haydovchilarning umumiy majburiyatlari.

Darsning maqsadi: Talabalarga "Haydovchilarning umumiy majburiyatlari ya'ni vazifalarni o'rgatish" ularning bilim, ko'nikma va malakalarini oshirish.

Darsning mazmuni:

- a) Mexanik transport vositasining haydovchisini vazifalarini o'rgatish.
- b) Transport vositasi haydovchisini amal qilishga majbur bo'lgan qoidalarni o'rgatish.
- c) Haydovchilarga qo'yilgan taqiqlovchi qoidalar bilan, talabalarni tanishtirish va o'rgatish.

Tavsiya etilgan adabiyotlar:

1. "Avtomobillarning yurish qoidalari va masalalar to'plami" T.1959 y. 24-29 betlar.
2. "Yo'l harakati qoidalari" T. 2001 y. 9-12 betlar.

Nazorat savollari.

- 1) Haydovchi avtomobil haydaganda qanday ishlarni qilmasligi kerak?
- 2) Haydovchi yo'lda avtomobil haydashni kimga topshira oladi?

- 3) Avtomobillar va mototsikllarning egalari avtomobil haydashni kimga topshira oladilar?
- 4) Haydovchilar transport vositasini qanday holatlarda boshqarish taqiqlanadi?

Topshiriq.

- 1) Haydovchilar vazifasini o'rganing.
- 2) Haydovchilarga qo'yilgan taqiqlovchi qoidalarni biling.
- 3) Haydovchiga taqiqlangan ishlarni biling.

Mavzu: 1.3. To'xtash va to'xtab turish.

Darsning maqsadi: Talabalarga "To'xtash va to'xtab turish" qoidalarini o'rgatish ularning bilim, ko'nikma va malakalarini oshirish.

Darsning mazmuni:

- a) Transportning to'xtab o'tadigan va to'xtab turadigan joylarini o'rgatish.
- b) Transport vositalarini o'ng tomondagi, qatnov qismining chetida to'xtash va to'xtab turishga ruxsat berilishini o'rgatish
- c) Transport vositalarini to'xtab turishga taqiqlanadigan joylarni qoidalarni o'rgatish.

Tavsiya etilgan adabiyotlar:

1. "Yo'l harakati qoidalari" T. Toshqulov A.J, Zokirov X.A. 30-32 betlar.
2. "Avtomobillarning yurish qoidalari va masalalar to'plami" T.1959 y. 139-144 betlar.

Nazorat savollari.

- 1) "To'xtash" yoki "to'xtab o'tish" deb nimaga aytiladi?
- 2) Haydovchi to'xtashda qanday qoidalarga rioya qilishi kerak?
- 3) Qanday joylarda to'xtab turish taqiqlanadi?
- 4) To'xtab turgan vaqtda qanday ehtiyot choralarini ko'rish kerak?

Topshiriq.

- 1) "To'xtash" va "to'xtab turish" qoidalarini biling.
- 2) "To'xtash" belgisini rasmini chizing.
- 3) "To'xtab" turish rasmini chizing.

Mavzu: 1.4. Yo'l transport hodisasi sodir etgan haydovchilarning vazifalari.

Piyodalarning vazifalari.

Darsning maqsadi: Talabalarga “Yo'l transport hodisasi sodir etgan haydovchining vazifalari” bilan tanishtirish hamda ularga piyodalar vazifalarini o'rgatish, ko'nikma va malakalarini oshirish.

Darsning mazmuni:

- a) Yo'l transport hodisasi sodir etgan haydovchilarning vazifalarini o'rgatish.
- b) Piyodalarning vazifalarini o'rgatish.
- c) Avtomobilning texnik ahvolini o'rgatish.

Tavsiya etilgan adabiyotlar:

- 1. “Yo'l harakati qoidalari” T. 2001 y. 12-15 betlar.
- 2. “Avtomobillarning yurish qoidalari va masalalar to'plami” T.1959 y. I. V. Go'riyevich. 194-198 betlar.

Nazorat savollari.

- 1) Yo'l transport hodisasini sodir etgan haydovchi qanday vazifalarni bajarish kerak?
- 2) Ko'cha yoki yo'lning trotuari yoki piyodalar yo'lkasi bo'lmasa, qaysi tomondan yurish kerak?
- 3) Ko'cha yoki yo'lning qaysi joylaridan o'tish ruxsat etiladi?
- 4) Qo'lda tortiladigan arava, chana va qo'pol narsalarni qayerdan olib yurish kerak?

Topshiriq.

- 1) Piyodalar vazifalarini yod oling.
- 2) Yo'l – transport hodisasi sodir etgan haydovchilarning

Mavzu: 1.5. Svetafor va tartibga soluvchining ishoralari.

Darsning maqsadi: Talabalarga “Svetafor va tartibga soluvchining ishoralari”ni o'rgatish, bilim va malakalarini oshirish.

Darsning mazmuni:

- a) Svetafor ishoralari va turlari bilan tanishtirish.
- b) Tartibga soluvchining ishoralari bilan tanishtirish.

Tavsiya etilgan adabiyotlar:

1. “Avtomobillarning yurish qoidalari va masalalar to’plami” T.1959 y. I. V. Go’riyevich. 123-128 betlar.

- 1. “Yo’l harakati qoidalari” T. Toshqulov A.J, Zokirov X.A. 17-20 betlar.

Nazorat savollari.

- 1) Uch sektsiyali svetaforning svetaforning yashil chirog’i yonganda chorrahadan qaysi tomonlarga yurish ruxsat etiladi?
- 2) To’rt sektsiyali svetaforning yashil chirog’i yonganda chorrahadan qaysi tomonga o’tish ruxsat etiladi?
- 3) Svetaforning qizil signali yonib turganda qanday hollarda chorrahadan qaysi tomonlarga o’tish ruxsat etiladi?
- 4) Tartibga soluvchining qanday holatlari va ishoralari qizil, sariq va yashil signallariga mos keladi?
- 5) Tartibga soluvchining o’ng qo’lini oldinga uzatgan bo’lsa, uning chap tomonlarga turgan transportning qay tomonga yurishi ruxsat etiladi?

Topshiriq.

- 1) Nazorat savollariga javob bering va daftarga qayd eting.
- 2) Signallar jadvalini chizing.

Mavzu: 1.6. Ogohlantiruvchi va falokat ishoralari, falokat sababli to’xtashbelgisining qo’llanilishi. Harakatlanishni boshlash yo’nalishlarni o’zgartirish.

Darsning maqsadi: Talabalarni “Ogohlantiruvchi va falokatlar sababli to’xtash belgisining qo’llanishini o’rgatish, hamda ularni harakatlanishni boshlash yo’nalishlarini o’zgartirish” haqida ma’lumot berish va bilim va malakalarini oshirish.

Darsning mazmuni:

- a) Ogohlantiruvchi va falokat ishoralari, falokat sababli to’xtash belgisining qo’llanilishini o’rgatish
- b) Falokat yorug’lik ishoralari qanday hollarda yoqilishi kerakligi haqida tushuncha berish.

c) Harakatlanishni boshlash, yo'nalishlarni o'zgartirish haqida ma'lumot berish.

Tavsiya etilgan adabiyotlar:

1. "Yo'l harakati qoidalari" T. 2001 y. Toshqulov A.J, Zokirov X.A. 21-24 betlar.
2. "Avtomobillarning yurish qoidalari va masalalar to'plami". I.V. Go'riyevich. 99-102 betlar.

Nazorat savollari.

- 1) Qanday ishoralar ogohlantiruvchi ishoralar hisoblanadi?
- 2) Ogohlantiruvchi ishora berish, haydovchiga oldin o'tish huquqini beradimi?
- 3) Falokat yorug'lik ishoralari qanday hollarda yoqilishi kerak?
- 4) Haydovchi harakatlanishni boshlash, yo'nalishlarini o'zgartirishdan oldin qanday holatlarda amal qilish kerak?
- 5) Qanday hollarda qayrilib olish taqiqlanadi.

Topshiriq.

- 1) Savollarga javob topib, uni laboratoriya ko'rinishida taxlab kelish.
- 2) Harakatlanishni boshlash yo'nalishlari o'zgartirishni puxta o'rganing.

Mavzu: 1.7. Yo'lning qatnov qismida transport vositalarining joylashishi.

Darsning maqsadi: Talabalarga "Yo'lning qatnov qismida transport vositalarining joylashishini " o'rgatish va ularga, bilim, ko'nikma va malakalarini oshirish.

Darsning mazmuni:

- a) Yo'lning qatnov qismida transport vositalarining joylashishi haqida ma'lumot berish.
- b) Yo'lning qatnov qismida transport vositalarining joylashishini o'rgatish.

Tavsiya etilgan adabiyotlar:

1. "Yo'l harakati qoidalari" T. 2001 y. Toshqulov A.J, Zokirov X.A. 25-27 betlar.

Nazorat savollari.

- 1) Harakat ikki tomonlama bo'lgan uchta bo'lakli yo'llarda qanday holatlarga quvib o'tish chapga burilish chiqishga ruxsat etiladi.
- 2) Qarama – qarshi yo'nalishdagi tramvay izidan harakatlanishga ruxsat etiladimi?

- 3) Tezligini soatiga 40 kilometrdan oshishi mumkin bo'lmagan hollarda quvib o'tish, chapga burilish, qayrilib olish qayta tuzilishdan boshqa hollarda qanday harakatlanishlari kerak?

Topshiriq.

- 1) Nazorat savollariga javob bering va laboratoriya ishini bajaring.
- 2) Signallar jadvalini chizing.

Mavzu: 1.8. Transport vositalarini boshqarishni o'rgatish. Odam tashish va yuk tashish.

Darsning maqsadi: Talabalarga "Transport vositalarini boshqarishni o'rgatish haqida ma'lumot berish, odam va yuk tashish" mavzusi bilan tanishtirish va ularga bilim, ko'nikma va malakalarini oshirish.

Darsning mazmuni:

- a) Transport vositalarini boshqarishni o'rgatish va o'rganish uchun transport haydash haqida tushuncha berish.
- b) Odam va yuk tashish haqida tushuncha berish.
- c) Odamlarni tashish taqiqlanishi to'g'risida tushuncha berish.

Tavsiya etilgan adabiyotlar:

1. . "Avtomobillarning yurish qoidalari va masalalar to'plami". T. 1959 y. 161-175 betlar.
2. "Yo'l harakati qoidalari" T. 2001 y. 42-45 betlar.

Nazorat savollari.

- 1) O'rganish uchun ajratilgan transport qanday uskunalanishi lozim?
- 2) Avtomobil haydashni kim o'rgata oladi?

- 3) Avtomobil dastlab qayerda o'rgatilishi kerak.
- 4) Avtomobilga yuk qanday yoritilishi va mahkamlab qo'yilishi kerak.
- 5) Yuk ortgan avtomobilda kishilarni tashiganda qanday qoidalarga rioya qilish kerak?
- 6) Kuzovga qanday yuklar ortilganda kishilarni tashishga ruxsat etilmaydi?

Topshiriq.

- 1) Nazorat savollariga javob bering.
- 2) Bu mavzuni puxta o'rganing.

Mavzu: 1.9. Mansabdor shaxslar va fuqarolarning yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash, transport vositalarini yo'lga chiqarish, ularga raqam va taniqlik belgilarini o'rgatish bo'yicha vazifalari.

Darsning maqsadi: Talabalarga "Mansabdor shaxslar va fuqarolarning yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash, transport vositalarini yo'lga chiqarish, ularga raqam va taniqlik belgilarni" o'rgatish bo'yicha vazifalari bilan tanishtirish, ularni bilim, ko'nikma va malakalarini oshirish.

Darsning mazmuni:

- a) Mansabdor shaxslar va fuqarolarning yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash to'g'risida tushuncha berish.
- b) Transport vositalarini yo'lga chiqarish, ularga raqam va taniqlik belgilarini o'rgatish bo'yicha vazifalarini o'rgatish.

Tavsiya etilgan adabiyotlar:

1. "Yo'l harakati qoidalari" T. 2001 y. Toshqulov A.J, Zokirov. 48-53 betlar.

Nazorat savollari.

- 1) Haydovchi mexanik transport vositalarini harid qilgandan so'ng qanday vazifalarni bajarishlari kerak?
- 2) Raqamning balandligi, kengligi, chiziqning yog'onligi necha mm bo'lishi kerak?
- 3) Har haydovchi boshqarayotgan transport vositasining belgisi qanday bo'ladi?
- 4) Boshqarishni o'rgatish transport vositasiga qanday belgi o'rnatiladi?
- 5) "Uzun o'lchamli transport vositasi" ga qanday belgi o'rnatiladi?
- 6) Shifokor – haydovchi boshqarayotgan transport vositasiga qanday belgi o'rnatiladi?
- 7) Guruh nogironi boshqarayotgan transport vositasiga qanday belgi o'rnatiladi?

Topshiriq.

- 1) Nazorat savollariga javob bering va daftarga qayd eting.
- 2) Raqamli belgilarning rasmini chizing.
- 3) Taniqlik belgilarni rasmin chizing.

Mavzu: 1.10. Yo'l belgilari.

Darsning maqsadi: Talabalarga “Yo'l belgilari”ning o'rgatish va ularning o'rgatish va ularning bilim, ko'nikma va malakalarini oshirish.

Darsning mazmuni:

- a) Ogohlantiruvchi belgilar bilan tanishtirish va o'rgatish.
- b) Imtiyoz belgilarini o'rgatish.
- d) Taqiqlovchi belgilarni o'rgatish.
- e) Axborot – ishora belgilari va servis belgilari bilan tanishtirishni va o'rganish.
- f) Buyuruvchi belgilarni o'rgatish.

Tavsiya etilgan adabiyotlar:

1. “Yo'l harakati qoidalari” T. 2001 y. Toshqulov A.J, Zokirov X.A. 54-69 betlar.
2. “Avtomobilarning yurish qoidalari va masalalar to'plami” T.1959 y. I.V. Go'riyevich. 45-85 betlar.

Nazorat savollari.

- 1) “Xavfli burilish” degan belgisini ko'rsating. U qayerga va qanday masofada o'rnatiladi va haydovchiga qanday vazifa yuklanadi?
- 2) “Og'irlik cheklanadi” va “gabarit balandlik cheklanadi” degan belgilarni ko'rsating. Ularga amal qilish zonasini aytib bering. Bu belgilar qaysi transportga taalluqli?

- 3) “To’xtab turish taqiqlanadi” va “to’xtab o’tish taqiqlanadi” degan belgilarni ko’rsating. Bu belgilarni o’rnatilish usuliga qarab amal qilish zonasini aytib bering.
- 4) “Orqa qaytish uchun burilib olish” degan belgini ko’rsating, uning ma’nosini va qanday hollarda qo’llanilishini aytib bering.

Topshiriq.

- 1) Yo’l belgilarini yod oling.
- 2) Yo’l belgilarni texnologik jadvalini chizing.
- 3) Ogohlantiruvchi belgilarni rasmini chizing.

SAVOLLAR.

1. Umumiy qoidalar.
2. Qoidalarda qo'llanilgan asosiy tushunchalar va atamalar.
3. Asosiy yo'l deganda nimani tushunasiz?
4. Imtiyoz so'zining ma'nosini ayting.
5. Yo'l bering ma'nosini ayting.
6. Yo'l transport hodisasi.
7. Yo'l harakati xavfsizligi so'zini ma'nosini ayting.
8. Yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash deganda nimani tushunasiz?
9. Yo'l harakati qatnashchisi.
10. Majburiy to'xtash.
11. Mexanik transport vositasi.
12. Ogohlantiruvchi ishoralar.
13. Piyodalar o'tish joyi.
14. Piyodalar yo'lkasi.
15. Piyodalarning tashkiliy jamlanmasi.
16. Tartibga soluvchi.
17. Temir yo'l kesishmasi.
18. Ruksat etilgan vazn.
19. Transport vositasi.
20. Transport vositasining egasi.
21. Transport vositalarining tashkiliy jamlanmasi.
22. Trotuar.
23. Tirkama.
24. To'xtash.
25. To'xtab turish.
26. Qorong'i vaqt.
27. Qatnov qismi.
28. Quvib o'tish.
29. Chorraha.
30. Haydovchi.
31. Harakatlanish bo'lagi.
32. Reversiv harakat.
33. Belgilangan yo'nalishli transport vositasi.
34. Yetarli ko'rinmaslik.
35. Yondosh hudud.
36. Yo'l.
37. Yo'l harakatini tashkil etish.
38. Piyoda.
39. Moped.
40. Arava.
41. Aholi yashaydigan joy.
42. Velosiped.
43. Ajratuvchi bo'lak.
44. Chorrahada harakatlanish.
45. Tik nishablik va balandliklarda harakatlanish.
46. Avtopoyezd.
47. Bolalar guruhini tashkil etish.
48. Kar haydovchi.
49. Boshqarishni o'rgatish transport vositasi.
50. Falokat sababli to'xtash.

51. Shifokor.
52. Nogiron.
53. Haydovchilarning umumiy majburiyatlari.
54. Yo'l transport hodisasi sodir etgan haydovchilarning vazifalari.
55. Piyodalarning vazifalari.
56. Yo'lovchilarning vazifalari.
57. Maxsus transport vositalarning imtiyozlari.
58. Svetafor va tartibga soluvchining ishoralari.
59. Ogohlantiruvchi va falokat ishoralari, falokat sababli to'xtash belgisining qo'llanilishi.
60. Harakatlanishni boshlash yo'nalishlarini o'zgartirish.
61. Yo'lning qatnov qismida transport vositalarining joylashishi.
62. Harakatlanish tezligi.
63. Quvib o'tish.
64. To'xtab va to'xtab turish.
65. Tartibga solingan va solinmagan chorrahalar.
66. Piyodalarning o'tish joylari va belgilangan yo'nalishdagi transport vositalarining bekatlari.
67. Temir yo'l kesishmalari orqali harakatlanish.
68. Avtomagistrallarda harakatlanish.
69. Belgilangan yo'nalishdagi transport vositalarining imtiyozlari.
70. Transport vositalarini boshqarishni o'rganish.
71. Odam tashish.
72. Yuk tashish.
73. Velosiped va aravalar harakatlanishi shuningdek, hayvonlarni haydab o'tishga doir qo'shimcha talablar.
74. Mansabdor shaxslar va fuqarolarning yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash, transport vositalarini yo'lga chiqarish, ularga raqam va taniqli belgilarini o'rnatish bo'yicha vazifalari.
75. Yo'l belgilari.
76. Imtiyoz belgilari.
77. Taqiqlovch belgilar.
78. Buyuruvchi belgilar.
79. Axborot-ishora belgilari.
80. Servis belgilari.
81. Qo'shimcha axborot belgilari.
82. Yotiq chiziqlar.
83. Tik chiziqlar.
84. Haydovchining ish o'ri.
85. Dvigatelni o't oldirish va to'xtatish.
86. Avtomobilni o'rnidan qo'zg'atish.
87. Uzatmalarni ulash.'
88. Rul chambaragidan foydalanish.
89. Avtomobilni tormozlash.
90. Avtomobilning harakat yo'nalishini o'zgartirish.
91. Haydovchining ish o'ri.
92. Avtomobilning dinamik gabariti haqida tushuncha.
93. Cheklangan joylarda avtomobilning harakat yo'nalishini o'rganish.
94. Choraxalar va piyodalar o'tish joylarida avtomobil boshqarish.
95. Transport oqimida avtomobil boshqarish.
96. To'siqni chetlab o'tish va qarama-qarshi harakatlanish.
97. Quvib o'tishda avtomobil boshqarish.
98. Yetarlicha ko'rinmaslik va qorong'i paytda avtomobil boshqarish.'

99. Yo'l inshootlari hududida avtomobil boshqarish.

100. Shatakka yo'l olishda avtomobil boshqarish.

**“Yo'l harakati qoidalar va avtomobilni boshqarish” fanidan
1- oraliq nazorati**

1-VARIANT

1. Umumiy qoidalar
2. Ta'qiqlovchi belgilar.
3. Maxsus transport vositalarining imtiyozlari.

2-VARIANT

1. Yo'l transport hodisasi sodir bo'lganda.
2. Imtiyoz belgilar.
3. Yo'lovchilarning vazifalari.

3-VARIANT

1. Piyodalarning tashkiliy jamlanmasi.
2. Buyuruvchi belgilar.
3. Umumiy qoidalar.

4-VARIANT

1. Haydovchilarning umumiy majburiyatlari.
2. Servis belgilar.
3. Piyodalarning vazifalari.

5-VARIANT

1. Yo'l belgilari.
2. Maxsus transport vositalarining imtiyozlari.
3. Yo'lovchilarning vazifalari.

6-VARIANT

1. Kirish.
2. Ogohlantiruvchi belgilar.
3. Umumiy qoidalar.

7-VARIANT

1. Piyodalarning vazifalari.
2. Axborot ishora belgilar.
3. Haydovchilarning vazifalari.

8-VARIANT

1. Yo'l transport hodisasi sodir bo'lganda haydovchilarning vazifalari.

2. Piyodalarning tashkiliy jamlanmasi.
3. Maxsus transport vositalarining imtiyozlari.

9-VARIANT

1. Imtiyoz belgilar.
2. Haydovchilar qanday amallarni bajarishga majburdir.
3. Umumiy qoidalar.

10-VARIANT

1. Piyodalarning vazifalari.
2. Yo'l transport hodisasi sodir bo'lganda unga daxldor haydovchilarning vazifalari.
3. Servis belgilar.

11-VARIANT

1. Ogohlantiruvchi belgilar
2. Ta'qiqlovchi belgilar
3. Haydovchilarning majburiyatlari.

12-VARIANT

1. Axborot ishora belgilar.
2. Piyodalarning vazifalari.
3. Umumiy qoidalar.

13-VARIANT

1. Qoidalarda qo'llanilgan asosiy tushuncha va atamalar.
2. Buyuruvchi belgilar.
3. Yo'lovchilarning vazifalari.

14-VARIANT

1. Maxsus transport vositalarining imtiyozlari.
2. Yo'l belgilari.
3. Haydovchilarning vazifalari.

15-VARIANT

1. Imtiyoz belgilar.
2. Piyodalarning vazifalari.
3. Haydovchilarga nimalar ta'qiqlanadi.

16-VARIANT

1. Ta'qiqlovchi belgilar.
2. Yo'l transport hodisasi sodir etgan haydovchilarning vazifalari.
3. Piyodalarning tashkiliy jamlanmasi.

17-VARIANT

1. Umumiy qoidalar.
2. Qoidalarda qo'llanilgan asosiy tushuncha va atamalar.
3. Buyuruvchi belgilar.

18-VARIANT

1. Fanni maqsadi va vazifalari.
2. Umumiy qoidalar.
3. Qoidalarda qo'llanilgan asosiy tushuncha va atamalar.

19-VARIANT

1. Haydovchilarning vazifalari.
2. Ta'qiqlovchi belgilar.
3. Fanni maqsadi va vazifalari.

20-VARIANT

1. Yo'l belgilari.
2. Umumiy qoidalar.
3. Piyodalarning tashkiliy jamlanmasi.

21-VARIANT

1. Fanni maqsadi va vazifalari.
2. Ogohlantiruvchi belgilar.
3. Maxsus transport vositalarining imtiyozlari.

22-VARIANT

1. Yo'l belgilari.
2. Qoidalarda qo'llanilgan asosiy tushuncha va atamalar.
3. Haydovchilarning umumiy majburiyatlari.

23-VARIANT

1. Piyodalarning tashkiliy jamlanmasi.
2. Umumiy qoidalar.
3. Fanni maqsadi va vazifalari.

24-VARIANT

1. Yo'l transport hodisasi sodir etgan haydovchilarning vazifalari.
2. Fanni maqsadi va vazifalari.
3. Buyuruvchi belgilar.

25-VARIANT

1. Haydovchilarning vazifalari.
2. Piyodalarning tashkiliy jamlanmasi.
3. Yo'l belgilar.

26-VARIANT

1. Qoidalarda qo'llanilgan asosiy tushuncha va atamalar.
2. Servis belgilar.
3. Maxsus transport vositalarining imtiyozlari.

Adabiyotlar

1. “Yo’l harakati qoidalari”. Rasmiy nashr. T. 2022 y.
2. Azizov. K. X. “Harakat havfsizligini tashkil etish asoslari” T. 2022 y.
3. Usmon Xaitov “Avtomobillarni boshqarish asoslari va harakatlanish havfsizligi” T. O’zbekiston nashriyoti 2021 y.
4. N. Muxitdinov, A. Inoyatov, U. Usmonov “Yo’l belgilari va chiziqlari” T. nashriyoti 2021 y.
5. I. V. Guriyevich “Avtomobillarda harakatlanish qoidasi va masalalar to’plami” M – 2021 y.